

Юзгунам вуем авыртылам: литинститут гыч толмекше. Миклай могойрак ыле? Вет айдеме ныллымше ийыш тошкалешат, палынак вашталеш, маньт, а Миклай тунам кумло куд ияш ыле, эн патыр йолвал пагытым илен. Фотояшлыкыштем тудын шуко сүретше уло. Книгаштат, газетлаштат чүчкыдын печатлалтын. Но ик чапле сүретлан иктат ок шу. Тиде сүретым 1952 ийыште ГИХЛ-еш (Моско оласе, издательствеш) печатлал лекше «Миклай Казаков, (Избранные стихи)» книгаш-

уш-акыл поянлык, эртыше шуко ий жапыште чумырен шуаралтше уш пого. Шарнымаш—уш пого, онгай шокта! Но чын, шонем.

Ушеш кодино кыша... О, мыярлан айдеме вуеш лончыдалт возаш пүрен илыме курымьшто! Шуко, пеш шуко, пачаш-пачаш шуко. Тиде уш-акыл поянлыкым ме аклен, аныклен гына она мошто. Илымьна годым шылтен ашнена, А жап голешат, умырешлан пеленна нангаена... «вс тўняш». Пуйто тушто ала-кюлан күлеш саде поянлык. Тиде шо-

гай льям»,—манеш ыле.

Миклаят, мыят нуньн дене шукертсек палыме улына. Решетников Л. В. — мемнан землякна, Марий Турек мландеш шочын. Илея-толын Вүрзымыш вончен, вятч лийын. Сар деч вара Новосибирск олаш лакемын, сибиряк лийын. Шочмо марий мландыжым кеч-кунамат порын шарнен. Тудлан ятыр мурсаскакым пöклен. Гагреш вашлиймына ийын Москош «Благодарение» книгаже лекте. Юзг мыланна у сборникшым пöклеклыш. Шарнем, Миклай-

кастене, йүдым сабантуйыш чумырга: кочкыт, йүйт, лодымандат. Ме «шкенан еш» дене илена. Миклай шуко лудын, «Грузинский цикл» дене шинчылтын. Мый «Кусле» романым мучашленам.

Икана нас кочкыш деч вара йолташемым шке декем ўжын пуртышым. Пöлемыште шыгырын чучо, ме балкониш лекна. Тенгыз ўмбалне тымьк. Кечыгут юарлыше серат шыпланен, пустанын. Холодильник гыч кум шудыран подылышым, грушым, гранатым луктым.

— Ваптареш отыл?—Йодым.

Миклай брыирак ончале. «Вопытат?!»—манеш, шоньшым. Уке. Вучыдымын шыртыжал пелештыш:

— О, юмо серлаге, чыве черлане!.. Тыгай годым мемнан ял бачышка ойла улмаш, маньт. Чын ма, уке ма—Йбра айда, чын лийже.

— Түтеже, шинчына! — йолташем үстел коклаш ўжым.

Мут гыч мут лекмек, ойна проза нерген рончышто. Палем, лүмлö поэт «Эрикын каникулко» повесть деч вара шкежат тебе очеркым, тебе ойлымашым печатлаш тўналым. Тидым, конешне, саламдыман, шоналтышым семынем. Вес ийлан «Оксина» лўман книгаже издательствын планыште уло гою. Пеш сай! Жап ятыр эрта, мут ок пыте, омо уке. Миклай у ватыж нерген ойлаш тарванен ыле да тунам мак мондыш, кидышм дупшале. Мый пеш вучышым—тебе тўналеш, тебе тўналеш. Уке, вучен шым шукто. Саде яслака йылман вате мылам—«пычкемыш вынем». Мож дене поэт чоным сымыстарен моштен гын? Вет ни сыжже, ни кап-кылже, ни уш-акылже, ни, манмыла,

шонет? Ама икте: раш, вапкена. Келшет?

— Келшем. Вапкена тунам... Ильше кодмылан куаныме дене. Шонетат, туркалтан ок лий ыле, ужат? Кызыт гын, конешне... А тунам, ораде уш... Йбра, мо эртен—кыша, Ойло лүчо ончыкылык книгат нерген. Кузе манаш шонет?

— Маннем «Угышылан ўш лектеш». Но мыйым «тунам» мут кожгатыш.

Йолташемым ыжым умыло. Шижам, ойло лугыч күрышто. Рапемдаш ыжым төчö.

— Чу,—маньым, — тиде мут-савыртышым калыкыште вес тукын ойлат вет: «Угышö деч ўш лектеш» маньт.

— Палем. А мый весемдем.

Пеллудат эртен, а Миклай ойла, ойла пуйто йомак чондайже күрылтын. Палыше—пала, тудо нигунам йылморгаж лийын огыл. Күлешан ой лончыш догалмек гына шоньмыжым радамлен рончаш пижеш. Тиде йүдым, очыни, лач тугай «ой лончыш» лектын улмаш—ойлен, ойлен... Мом кутырымыжым чыла возаш чытышем ок сите, да күлешыжат уке. Но мо лийнаш ыле шонен контмо книгаштыже—каласыде кодаш язык, вет, чаманаш догалеш, йолташем тудым чумыртен шуктен огыл.

Миклай, изынекак мурлашаш ушныжек, йолвал поэт лийме жапыште куту йолташыж-влак деч посна шинчен кодым. 1937—38 ийыште Сергей Чавайн, Шабдар Осып, Николай Мухин, Олык Ипай да молат—марий литературыш уш-акылже, тупрүдыжö, уке лийыч. «Мыйын тунам пуйто виде-йолем рүчкыштö, кужун авыр-

те гына муаш лиеш.

Мотор портрет! Пуйто суретат огул. Миклай тушто йоршеш илыше гай. Уста художник Я. Кравченко мастер кидше, чулым шинчаж дене йолташемын поэт чонжым чын, моншен ончыктен. Ушан, волгыдо шинчаончалтыш, йытыра, чолга, пырг чуйка марий шургъвылыш. Ыйы-лыбе тарванаш ямдылалтше чатка түрвб, тура сантам түрлен кушно шышталге мамык үп—лач тыгайым шарнем тунамсе поэт шүмбелем. Да шарнем веле гала. Южгунам кызытат, саде книгасе портретым ончен, эртыше языкын самырык жап дене вашлийын мутланем да тебе куанем, тебе ойгештам, утларакше ойгештам: «Эх, пörтылташ ыле уэш тунамсе пагытыш!»

Тиде кудыр ой мыйын огул, Миклайың. Пытартыш ийлаште тудым йолташем деч чүчкыдын колам ыле. А такше ко ок чамане тугурап порволышо чолга, тувыргө рвезылыкым? Да мый шкежат тугай улам, перве удыр танем омеш конча гын, кечыгут куанен коштам ыле, а кызыт тугай омым вашкерак мондаш тыршем—чонем эпере ынже коргаре.

Миклай шочмо кече лүмеш эртарыме юбилейым ийштын ончен. «Нимолан куанаш,—ойлен поэт,—вет каже юбилей, шагал гын, лу ийлан идышаш кечым иземда. Кошка, туртеш тувыргө рвезылык. Тидлан ко куана гыи?! Адакше вес амалат уло: юбилей кечын тунар моктат, тунар уяндыл кутырат — колыштат да кочо ронгедын толеш... поснак коктуран йылморгаж деч вара пеш падет улнеже: чонже дене туло варап, а вы-

Василий ЮКСЕРН

Миклай КАЗАКОВ

«Шарнынам» тетрадь гын

нймашем шке жапыште шуко йолташемлан ойленам. Поснак шуко, лоден-лоден, Ал. Токлан, М. Калашниковлан, Никандр Лекайлан да... Миклай йолташемланат, Но ойлымем арам лийын. Тунам шоналтышым, чу, манам, туналтышым шке ыштышаш! Да шинчым возаш Миклайым шарналтен.

1975 ий, шыже. Творчество пörтыш ятыр гана кошталтын, ондакат, варап. Утларакше Ялтыш, Контебельын, Малеевкын, Прибалтикын, Пидундын, Сочин... Но кугунам Миклай дене пырля лийын огунал. А тиде ийын канышнап иквереш эртарышна. Гагра олаш. Тысе творческий пörт эн чалле мландеш верланен: кум велчын Кавказ курык авырген шога, а нылымше велым — Шем тегыз. Каныме пörт сер воктенак, кугу толжын годым шолын оваргыше тегыз вуд тудын ку пырдыжшым туге лупша, туге шиеп—юмет серлагыже, урылтеш шонен.

Ту пörтыш логалаш кечкунамат пеш торго—эре ка-

ын полекдыме книгаш «Норолто марийской поэзии Миклау Казакову» ман возымо ыле да эше ик куплетан тыланыме шомак ыле (тудыжым ом шарне). А мылам тыге возен: «Василию Степановичу Столярову—земляку от земляка книга, сердце и рука—с пожеланием всего хорошего. Москва — Гагра, 30. 09. 1975 г.»

Василий Дмитриевич Федоров, кумдан палыме Моско поэт, ватыжым ужатымек, мемнан дек ушныш. Тудо «Дон Жуан» романже дене шинчылтеш ыле. Южгунам, яра кастене, туддек погыненна. Романже гыч у ужашым лудаш йбретен. Лудмеке, кангаш эртен. Творчество пörтыштö «Рождение новой книги» тат чүчкыдын лиеда. Руш литератор-влаклан (да мыланнат!) тыгай кас пеш пайдале. Но ни Решетников, ни Федоров кугу тупкаш ушнен огытыл, «изи ешыште» пörдыныт. Варарак мемнан дек Моско поэт Гарольд Регистан ушныш, Миклайын палымыже. Г. Регистан тунам «Художествен-

«образовательный цензше». Ойлат, кугу книшке (питов), чот шужымекше, умшажым карен пинчешат, мераг сизырен-сизырен логарышкыже шке керылтеш—кишкылан нелаш гына кодеш. Коли йолташемат мераг койышым койын?! Тидым ондакат йодаш шонен коштынам, тиде ганат йодаш тарваненам ыле да чакнышым, йылмем пышкемалте. Ту жапыште Миклай у шонымашым почо.

— Каласе,—мане,—Дмитрий Орайын «Йотештше» повестьшым лудынат?

— Лудынам... качымарий улмем годым,—вашештышым тудлан.—А мо?

— А тудо.. Мыят тугайрарым возынем. Стих дене тбчен ончышым, да уке, шоньнем почеламут корныш ок шыге, шыгыр.

— Воэ проза дене!

— Тугак ыштынем шол. «Йотештше» повестьшым шарналтышыч. Туалгыш у книгаг социально-бытовой сынаж лийшаш, чын умылем?

лем пучкылтö, кужун агыргыше гай коштым,—ойлен ту кастене йолташем. — А каргыме Айзенкрот (институтышто тунам Айзенвортым тыге манынна) урок эрташ толын шогалешат, «ту калык тушман кашаклан тугак кулеш» ман игылтеш ыле».

Ту кастене Айзенвортын лумжб чылт шоныдымын лекте. 1938—39 ийыште саде айдеме мемнан институтышто марий литературым туньыктен точыш. Шарнем, возен кондымо текстшым, кафедра воктен пызнен шогалешат, э лудеш, э лудеш ыле... А аудиториет керек... Ых, шайтан, Айзенвортлан лийыт, öрдыж кораным! Икманаш, мый тыге умылышым: «Унгышылан үш лектеш» книгажым Миклай репрессий пагыт гыч тугалаш шонен. Книгасе тун герой, лачше кызыт ом шарне, ала Паюш (Пагул), ала Лаош (Лаймыр) манын ыле, саде тун герой, унгышö рвезе, тунамсе калык ойгым чот йосланен эртарат. Шүмбелке-влакын полшымышт дене мый азыр маным серен лектеш, институтым кудалтен калш шонымыжым монда. Тиде—тунгалтыш.

Вараже Лаош (Паюш) институтым пытарен лектеш, журналист лиеп, ойлен умбакше Миклай. Тунеммыж годымат, газет пашап вончымекат, унгышö рвезе Вера луман удыр дене тагым кучен. Ой, кузе чон шулен каласкалыш ваш келшен, йбретен, мужыр шүлыш дене илыше пшалаң удыр-каче нерген... Пуйто Лаош ден Верап почеш тудо умыл семын шудырнылын да чыла ужын, чыла колын. Но жап

вара пеш падет улнеже: чоң-жо дене тудо варап, а вычымата вараксимла».

Туге гынат Писатель ушем, республикысе общественность Миклайын кажне юбилейжым (вигле, кудло, шымдуымшо ийыште) марий культурын данле пайремже семей палемденыт. Йолташем тыгай пиалан чапле мурпашаж дене сулен валын. Мый оранек келшем Валентин Колумбын мектемшоманше дене. («Казаков... кечкунамат марий поэт-влакын ончыл радамшытышт шоген, ятыр сыдлымут мастар тачат шке ошкылжым тудын ошкылжо дене тангла... Казаков — куту сыдлымут юзо»)

Маныт, мо каен—кыша. Тидымак весемден ойлымымат колынам, мо эртен—тудо кыша. Мыйын шоньманште, тошто марий тиде мутсавыртышым утларак тичмашын каласал кутырен. Тунам тудо тыгерак йонгалтын докан: мо эртен (але каен)—тудо ушеш кодшо кыша, шарнымаш. Вет арам огыл ойлат: шарнымаш —

(Умбажыж. Тунгалтышыже 185—187 №-ан газетшы)

Ту портыш догалаш кечкунамат пеш торго—эре калык темын шога. Ме конымшо этажыште илышна. Миклайын полемже Леонид Решетников дене йыгыре ыле, а мыйын — Василий Федоров пелен. Мылам тыгай содом келшен, а Миклай гын, тужвак лектын, урмык шаулышо тенгызым ордыж гыч ончен шинчаш йоратен. «Палет, палатыште ала-молан вуйлан шыгыр, ангыра

Миклайын палымыже. Г. Регистан тунам «Художественная литература» издательствыште поэзий отделым вуйлатен, Миклайлан одноклассным лукташ полшен.

Творчество портыш турдо калык погына. Ик тушка —пашам ышта: воза, лудеш, воза, у произведенийым тапта. Вес тушка, туштат писатель-влак, шагал воза, шагал лудеш. Кечыгут тенгыз серыште ракатлана, а

у книгат социально-бытовой сынан лийшаш, тын умылем?

— Чын докан...

Миклай икталыр шып шиячыш. Мыйым ончале. Тогдайышым—варка пуста. Темышым. Иодылна.

— Палет,—тунгале йолташем,—тыят шке жапыште, Чалаят шке жапыште пелашым салтак гыч шынден кондышна. Иктынат еш илышна ыш воран. Молан,

беран почеш тудо Умыл семын шудырнылын да чыла ужын, чыла колын. Но жап —юзо—айдемым теве уша, теве ойыра. Лаюшым салтакыч налыт. Пулеметчик лиеш, взводный командир.

Снимкылаште: адакат йолташ-влак коклаште; Медведово районьсо Руэм кыдалац школышто лудшо-влак дене вашлийме годым.

(Мучашыже лиеш).

